

www.e-rara.ch

Friesche sterre-konst, ofte een korte, doch volmaeckte Astronomia ...

Holwarda, Johannes Phocylides

Tot Harlingen, 1652

ETH-Bibliothek Zürich

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-2197>

Eerste Hooft-stuck.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien - von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material - from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes - des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [\[Link\]](#)

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [\[Link\]](#)

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [\[Link\]](#)

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [\[Link\]](#)

Tweede Boeck

der

FRIESCHER

STERRE-KONST:

Eerste Hooft - Stuck.

Van de eygentlijcke Loop ende Beweginghe der Sterren.

Erste Deel onser verhandeling sal / gelijk terstont gezegt is / wesen een verklaringe ende upt-legginge van onse speculatië en besondere opmerkingen / waer op wy vast stellen en vooz eē groot deel mede klaerlijck aentopsen dat de Loop ende Beweginghe van peder Hemels Licht of Sterre ghegront ende ghebout is. Ende dat niet door opgheraepte / ende van and're Sterre-kennaers alrede versochte of bewesene Fondamenten / maer met grooten arbeit / daghelijckse blijdt / ende gheduyzighe verbeteringen / naest eenige jaren herwarts van onx op nieuwx uptghebonden / met nieuwe

we speculatiën verciert / ende in alle sonde deelen op't alderminste perweg verschillende / goock van de beste Tafelen ende Fundamenten tot noch toe in't licht ghegeven; ende dat alleen om noch naerder ende meerder perfectie te bekomen.

Doch alsoo in onsen eersten Boeck gementioneert wert van driederlepe soorten der Sterren / als daer sijn vooz eerst / dewelcke vaste Sterren genaemt werden; ten tweden die men hemelsche Lichten in't besonder noemt / ghelyck Sonne ende Mane / ende eyndlyck de Planeten; Dos sullen wy desen onsen arbejdt mede verdeelen / ende van elck in't besonder handelen / by gebolgh van dese drie achter een voozgestelde Hoofst-pointen.

Eerste Hoofst-point.

Van de eygentlijcke Loop, ende Beweginghe der Vaster Sterren,

Dit Stuck en hoeft geen wijd-luchtrige verklaringe / nopens alle de verschillen / die neffens dees materie geroert werden. Namentlyck / of de Vaste Sterren van tijdt tot tijdt / doch seer lancksaemlyck / by gebolgh der Tekenē / eenige beweginge hebben; dan of 't selve / na de meyninge van 't merendeel der Copernicisten, na den schijn allene gheschiet / vermits de Equinoctiaels punten alle Jaren per of wat achterwaerts schrycken. Also 't selve in effect een en 't selve

is; hoewel ons d' eerste altijd waerschijnlijc-
 ker geweest is. Want de Sonne / zynde het
 middel des gehelen Werelts / heroozsaecht
 door om-draepinge om sijn eegen As / en upt-
 schetinge van eenige krachtige stralen / (by
 na gelyck een grooten magneet) heroozsaecht
 de beweginge van alle boordere Hemelsche
 Lichamen / en dat by proportie van der selver
 distantien / als mede eegenschappen van pe-
 der in 't besonder. Nu dan dese Sonne drijft
 den naesten Planct aen sich / namentlyck J
 roudom in 80 dagen; den tweden / dat is V
 in negen maenden: Dooz den Aerd-kloot /
 met sijn Speelgenoot de Maen / noch verder
 als de twee eerste van den Sonne afstaende /
 in een Jaer: boven welcken geplact is M
 heeft derhalven twee Jaren van noden / eer
 by sijn Circul kan af doen; ende V die by
 noch wat hoger loopt / in twaelf. Eyndelyck
 H die den aldergrootsten omting verhatet /
 en alderbeerst van de Sonne sijn loop vol-
 boert / wert mede so veel te lancksamer van
 hem omme-gedreben. Nu is 't also dat de
 Vaste Sterren een by na on-uptsprekelycke /
 nochtans geen on-eyndelycke distantie van de
 Sonne hebben / als in d' uiterste circumse-
 rentie des Werelts geplact zynde; Soo ist
 oock niet alleen waerschijnlyck / maer oock
 gantsch billijck / dat sy mede niet geheel son-
 der beweginge zyn; (also sulcks medeltegeng
 de natuuz in 't gemeen stryft / die nimmer le-
 digh is) maer van een swakeren handt ge-
 dreben / so veel te lancksamer doort getolt

worden; als sy by proportie beerder / als al d' andere Lichamen / van d' al-bestralende en bewegende Sonne / haer plaetse benomen hebben.

Verhalben wy dees Loop den Vasten Sterren selver toe schryben / sonder eenige bedenckinge ofte swarighepdt. Maer hier schuypt wederom eenige nieuwe quereel / namentlyck of der selver Loop / na verbolgh der Tekenen / dat is / van den Westen na den Oosten / eendrachtelyck geschiet / so dat sy in gelycke tyden / mede gelycke spatien afloopen: dan of de selve veranderlyck ende onessen is / nu rasser / dan lancksamer. Dit tweede is mede van Copernico eerst uytgebonden / en niet alleen den Vasten Sterren / maer oock de Sonne / Maen / ende boordore Planeten toe geschreven. Tot ontbindinge van welcke swarigheyt wy aleet langh geslooft ende gearbeydt hebben / ende ten laetsten volkomentlyck waer bebonden / dees laetste meyninge synen oorspronck niet anders te trecken / dan uyt der Ouden / of onsekere / of valsche / of qualijck verstandene obserbaten; insouderheyt in die van Ptolomeus, die soo wild ende woest t' merendeel zijn / dat men qualijck weeten mach wat men van dien sal oordeelen. Nochtan is t' selve van ons bondigh uytgewerckt / niet allene ten aensien van de Vaste Sterren / maer oock waer t' alles aenhanght d' eeuwighduyrende effene beweginge der Sonne / in onse Latijnsche Astronomische Discours / oer de Sterrenkonst

konst tegenſ de Tafelen van P. Lanſbergius,
 bewyſende onwederſprekelycken beneffens
 de loſhepdt van ſyn geheele Sterre-konſt /
 mede de halfhepdt van dit qualijck bercierde
 punt der oneffene ende ongelijcke bewegins
 gen der Hemelſcher Lichamen ; ende ter con-
 trarie d'effenheyt / ſtadigheyt / ebendrachtig-
 hepdt van hare Loopen . Welckers maete
 ende aſpalinge wy niet veele moepten ende
 arbeiden hebben moeten opſoecken / alſoo in
 deſen veele ſuſpecte obſervatien ende cir-
 cumſtantien plegen booz te vallen / ende men-
 ſch gecusins op een eenige maniere mach
 vertrouwen ; maer alle wegen ſoo veel mo-
 gelijk zyn inne te gaen ; t'welcke by ons al-
 ſoo gepreſteert is / dat beneffens alle d'obſer-
 vatien van eenige Vaſter Sterren conjunc-
 tien met de Maene / of eenigh Planeeet / mede
 van ons principaellijcken te hulpe geroepen
 zyn de verſchepdene declinatien van ver-
 ſchepdene Vaſte Sterren mede op verſchep-
 dene yden geſchiet ende ons by Ptolomeum
 beſchreven nagelaten in 't Boeck / Capittel
 van ſyn groot Aſtronomiſch werck . Oyt
 welcken allen ſeer nauwkeurlijck examine-
 rende / ten laeſten wy bevonden hebben dat
 d'alderuptterſte Hemel der Vaſter Sterren
 in aller ebendrachtigheyt ſteets voortwar-
 tſ bewegende / ſynen loop eyndelijcken eens
 ront om volboeren ſoude / (by aldien de we-
 relt ſoo lange ſtonde) in 25500. Egyptiſche
 Jaren / zynde alle yffen van 365. dagen ;
 waer oyt van mede volght de daghelijcke

Loop der Vaster Sterren is scr. $8^{\text{u}} 21^{\text{u}} 16^{\text{v}}$
 23^{v} . ende de Jaerlyckse rot scr. $50^{\text{u}} 49^{\text{u}} 24^{\text{u}}$
 $42^{\text{v}} 21^{\text{v}}$. Waer uyt dan boozders alle andere
 particulere bewegingen van elke Sterre
 peder tot synen tijdt lichtelyck konen gebou-
 den werden / nits maer booz eerst een eeni-
 gen Epocha ofte Tydtwozel zy bekent ge-
 maect / ende t'oprechte verschil harer lengh-
 ten onderlingh zy gegeven. Wy hebben hier
 toe genomen d'Erste Sterre van γ by Co-
 parnico mede gebuyckt / ende diens plaetse
 dooz bewys van verschedene bondige ob-
 serbatiën gestelt op 't eynde van 't Jaer nae
 Christus Geboorte 1600 / in den $27^{\circ} 37' 0'' \gamma$.
 Boorts aller anderen Sterren verschillen in
 de Lenghte afgepaelt nae desen eersten / als
 een recht-snoet / na welken alles afgemetē
 werde / ende soo een groot Register gemaeckt
 niet aller / sulcks onnut zynde / maer der
 booznaemste Vaste Sterren dooz den gehee-
 len Hemel.

Soude wel licht schynen pets noch te reste-
 ren ten aensien van eenige veranderinge in
 de Breedte / welke sy by lanckheydt van ty-
 den onderwozen schynen te wesen ; gelijck
 sulcks eerst van dien boozrestlycken heldt
 Brahe is nptgebonden ende aengelwesen ;
 doch wert sulcks by ons gansch onnodigh
 gerekent ; vermits dees veranderingh in der
 daed dooz eppen beweginge der Sterren niet
 geschiet / maer alleene dooz middel der ver-
 anderinge van de Obliquiteyt des Zodiacks,
 welke grooter of klepnder zynde / ende dooz
 den

den cours des Aerdkloots om de Sonne beschreven werdende dese ontstaltenisse kan veroorzaken. Doch alsoo dit fundament seer bouballigh is / ende niet sonder groote redenen by na getwyselt mochte werden / of doock sulcke veranderingh der Obliquiteyt des Zodiacks in den Hemel opt plaetse gegrepen geest; ende d'aenmerckinge van sodanige veranderingen in de breedten der Daster Sterren / ons wepnigh of geen opzbaer konen doen; soo sullen wy sodanige twyfelachtige materien / van gheender waerden zijnde / oberstaen / ende ons te breedten houden niet t'geene tot noch van harer Lenghten is aengewesen.

Tweede Hoofstuck.

Van d'ware Loop of Beweginge der Sonns of eygentlijk des Aerd-kloots.

HEt opperste of machtighste Licht des werelts en is in der daed geen beweginge onderworpen / waer door hy na sijn geheele lichaem van plaetse verandert / soo dat hy nu hier dan daer in dit groote rondt des werelts soude bevonden werden: maer in 't middel van 't groote Al bevestigte zijnde / draept aldaer in sich selven op sijn eygen As om van den Westen nae den Oosten ontrent in de tijdt van 27. dagen / veroorzakende daer door alle andere bewegingen der Hemelscher Aichamen / onder anderen mede van